

## **ЛІНГВАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ МОВА У ВІРШІ ЛІНИ КОСТЕНКО «ЦАВЕТ ТАНем!»**

Творчість Л. Костенко, як одне з найяскравіших явищ українського письменства ХХ – початку ХХІ ст., неодноразово опинялася в полі зору дослідників. Чимало аспектів її літературного доробку уже набули ґрунтового теоретичного висвітлення у працях В. Брюховецького, І. Дзюби, С. Дячок, Г. Жуковської, В. Панченка, Г. Семенюка та ін. У цій розвідці здійснено спробу конкретизувати лінгвальні засоби вираження художнього концепту мова у вірші письменниці «Цавет танем!».

Художні концепти, за З. Шостюк, відбивають специфіку індивідуально-авторського світобачення і водночас активізують художнє враження, що його створює слово-концепт. Художні концепти – це комплекс понять, уявлень, почуттів, емоцій, іноді навіть вольових виявлень, що виникають на основі художньої асоціативності. Аналіз будь-якого художнього концепту дає змогу пояснити особливості функціонування мовних засобів у художньому тексті, простежити специфіку індивідуально-авторського відображення світу, з одного боку, та морально-естетичні цінності, властиві колективній свідомості на певному історичному етапі, з іншого.

Проблема збереження історичної пам'яті, своєї культури і мови відтворена в багатьох творах Л. Костенко, серед яких – невеликий вірш «Цавет танем!». Він присвячений видатній вірменській поетесі Сільві Капутікян. Відомо, що історія вірменського народу має багато драматичних і трагічних сторінок.

Дуже часто через жорстоку агресивність своїх сусідів турків вірмени змушені були залишати рідні місця. Розпорошені по світу, вони зберігали свою мову і культуру – свою національну ідентичність. І хоч вірш тематично не стосується української історії, читач легко сприймає в підтексті смисли, які безпосередньо торкались болючих проблем нашого суспільства, що увиразнились у 70-80-х роках та й зараз ще залишаються актуальними.

Концепт мова розкривається перш за все через образ матерів. Про мову турбуються вірменські матері в найтяжчі часи вигнання: «Щоб мову свою рідну їх діти не забули, їм літери виводять вірменки на піску». Загроз у слова багато, вони уособлені в образах піску, вітру, верблюдів, коней. Та вірменські жінки роблять усе, щоб їхнє слово прижилося, бо інакше «забудуть його діти і виростуть німі». Поетеса ніби глузує з них: «Ні даху ж, ні притулку, –

буквар їм на умі!», насправді ж душа її говорить так само, як і в тих матерів. Використовуючи анафору, письменниця увиразнює всю безвихідь ситуації: «Нема коли писати отих маленьких літер. Немає чим писати. Нема писати де». Умов для вирощення і збереження слова немає, загроза винищення вірменського слова ще існує. І через це нація відчуває постійний біль і тривогу.

Поетичний текст Л. Костенко демонструє величезні виражальні можливості власне словесного умовного образу – «в'язь літер». Через прийом паралелізму «буковок вірменських» і политих слізьми стеблин аворка художньо втілила своє розуміння слова як чогось живого, спроможного рости і розвиватися, навіть у палючому піску дати коріння, готового в дбайливих руках стати окрасою життя.

Турбота матерів не лишилася марною: крізь усі лихоліття проніс вірменський народ і зберіг свою мову: «А скрізь по всій пустелі тоненькі стебла літер, як трави, проростають в палючому піску. Їх топчуть ситі коні, дзвенять чужі стремена. А букви проростають в легенди і пісні».

Л. Костенко перекладає вірменський вислів, перетворюючи ці слова в оцінний мотив: ««Цавет танем!» – як кажуть, прощаючись, вірмени. Твій біль беру на себе. Печаль твоя в мені». І хоч поетеса помилково, за твердженням Ю.Карпенка, пов'язала вислів «цавет танем» з прощанням, але вжила його абсолютно точно. Саме так, як вияв співпереживання, і використовують його вірмени незалежно від моменту спілкування.

Отже, цей вірш є пристрасним і високим словом про рідну мову. Українська поетеса бере цей біль на себе.

Сум вірменських матерів – охоронців рідного слова – є і її сумом. Вона добре їх розуміє, бо і її рідне слово – українське – весь час було під постійною загрозою.

Отже, як митець із прекрасно розвинутим історичним мисленням, Л. Костенко по-філософськи глибоко розкрила значущість слова у формуванні національної свідомості народу. І втілила цю думку у високохудожні образи, майстерно використовуючи тропи та поетичний синтаксис.